Anne de Vries

De levensroman van

JOHANNES POST

ANNE DE VRIES

DE LEVENSROMAN VAN
JOHANNES POST

Omniboek

HOOFDSTUK 1

Het kind ligt in de wieg, zover is het weer. De vroedvrouw is juist weggegaan. Buurvrouw Jaante van Zake Okken, die als baker dienstdoet, is in 't achterhuis met emmers aan 't rumoeren, en het licht van de rode oktoberzon staat roerloos in de stille kamer.

Moeder Trijntje, in de hoge bedstee, ligt van de stilte te genieten. Zij heeft het weer gehad, zij heeft haar zesde jongen ter wereld gebracht, haar elfde kind, waarvan er nog tien in leven zijn. Het was niet moeilijk deze keer en het heeft haar toch uitgeput als nog niet eerder.

Het moet nu maar de laatste zijn, denkt ze, de hekkensluiter. Als Jan Wolters prijs stelt op een gezonde vrouw, moet hij ook inzien dat het nu mooi geweest is.

Negentien jaar is het geleden dat ze met Jan Wolters dit huis binnentrok en voor 't eerst in deze bedstee sliep. Als ik eens aan iedere hand een kind heb, dacht ze toen. Nu heeft ze er aan iedere vinger één. 't Is goed, 't is heerlijk om veel kinderen te hebben, maar nu moeten straks haar dochters maar eens aan de beurt komen om de levenstaak van iedere vrouw van haar over te nemen. Diena is achttien en ze heeft haar eerste vrijer al.

Is het van uitputting dat ze niet slapen kan? Of is het van blijdschap en dankbaarheid? Haar gedachten gaan zo licht door haar hoofd. Haar lichaam rust en slaapt, maar haar geest is volkomen wakker. De gedachten gaan en keren, beelden uit het verleden komen helder voor haar staan. Het is, alsof door de schok van de doodsnood al haar herinneringen dooreen zijn geschud en in wanorde voor haar uit zijn gespreid. Ze heeft nu negen dagen om ze opnieuw te rangschikken en te ordenen en op te bergen in de geheime hoekjes waar ze horen. Maar pas nadat zij ze alle nog eens

heeft bekeken en geliefkoosd en ervan genoten heeft. Zoals een geleerde bij zijn boeken en een vrek bij zijn geld, zo leeft zij bij de schat van haar herinneringen. Die is als een boek vol levenswijsheid, waarin zij gretig leest, maar in het leven van alledag heeft zij er zelden de tijd voor.

Dat jaagt haar voort van de morgen tot de avond met zijn duizend grote en kleine zorgen als met een zweep die altijd dreigt. En 's avonds, en 's nachts, wel, dan heeft een vrouw immers nog geen rust.

Maar nu heeft zij rust. Negen dagen heeft zij vakantie, dat komt haar toe als kraamvrouw, al heeft zij het nooit gehad. Maar een week zal zij nu toch nemen, het moet dan maar gaan zoals het gaat. Een week wil zij neerzien uit de bedstee op het huiselijk leven in de kamer en intussen haar eigen leven leiden met haar herinneringen en met Johannes, haar laatstgeborene. Het is zo'n fijn poppetje, zo teer en wit, het zal toch wel goed met hem zijn? Voorzichtig trekt zij zich overeind en hangt over de rand van de bedstee om in de wieg te kijken, die de buurvrouw vlak voor het bed heeft gezet. Onder de deken is het kale kopje van het kind juist te zien, het spitse oudemannetjesgezichtje met het rimpelige en toch zo doorschijnende velletje. De knuistjes heeft het tegen het kinnetje gedrukt, zeker heeft het nu ook de knietjes opgetrokken en maakt het zich klein in het warme holletje van de deken naast de kruik. Het ligt zo stil en wit, het is toch niet dood? Angstig stoot zij tegen de wieg. Dan ziet zij de oogjes knipperen en boven op het hoofdje klopt snel de dunne huid. Het is goed.

Als zij zich kreunend weer neerlegt, voelt zij dat dit kind in het bijzonder de liefde van haar hart zal hebben. Waarom weet zij niet, misschien omdat het zo klein en hulpeloos is, misschien omdat het op haar lijkt en niet op Jan Wolters. Zij zou het nu bij zich willen hebben, om het weg te knuffelen in haar armen, of eigenlijk nóg veiliger, op de plaats waar het was; om het nog even weg te stoppen, tot het meer voldragen zou zijn.

Kom, wat een malle gedachten, zij moet nu maar gaan slapen. Zij ligt zo heerlijk op het zachte bed. Zonneglanzen spelen op de muur en als zij de ogen sluit, zijn het lichtende herinneringen, die terugkomen en haar aandacht vragen.

Daar is haar zuster Margje. Ze is nog klein, een jaar of veertien

en ze heeft slaag gehad, omdat ze niet werken wilde op het land. Nu zit ze aan de kant van de sloot op de akker, laat haar mooie benen boven het water slingeren, haalt een scherf spiegelglas tevoorschijn uit haar zak en wist de laatste sporen van tranen van haar knap gezichtje, maar naar het werk steekt ze nog geen hand uit.

'Denk je dat ik hier blijf?' zegt ze. 'Wacht maar, tot ik groot ben! Denk je dat ik als moeder wil worden, sloven en draven en werken op het land, tot je erbij neervalt? Ik dank je wel, daar ben ik niet voor geboren. Als ik groot ben, ga ik de wereld in, hoe verder weg hoe liever. Het is overal beter dan hier.'

Margje heeft woord gehouden. Toen ze zeventien was, ging ze in betrekking in Amsterdam. Een keer kwam ze met vakantie, later kregen ze een brief van haar, toen zat ze al op de boot naar Amerika. Na jaren kwam er een portret, daar stond ze op met een meneer voor een groot wit huis. Dat was haar huis en die meneer was haar man, en ze heette niet Margje meer, maar Mabel en ze was nog mooier dan de vrouw van de dominee, en ze had nu zelf twee dienstboden. Dat was het laatste wat ze hier van haar hoorden. Maar hoe het ook verder met haar gegaan is, moeder is zij niet geworden. Zij, Trijntje, wel. Zij bleef thuis en kreeg Jan Wolters.

Daar staat Jan Wolters, zoals zij hem voor de eerste keer zag: groot en stoer, met oprechte, ernstige ogen. Ze logeerde bij een vriendin in Hoogeveen en ze ontmoette hem toen ze bij avond een boodschap deed. Haar vriendin had iets te bepraten met de jongen die bij hem was, toen bleef zij alleen met hem over. Het duurde hoogstens een kwartier. Bij het afscheid vroeg hij hoe zij heette. Trijntje Tempen. Waar zij woonde. Zij lachte. Waarom zou hij dat moeten weten?

'Hierom,' zei hij, terwijl hij haar in de ogen bleef kijken, 'omdat ik zin heb om zaterdagavond bij je te komen. Vind je dat goed?'

Welja, dat kon zij gemakkelijk toestemmen. Hij zou er vijf uren voor moeten lopen. Welke jongen had dat over voor een meisje dat hij voor het eerst had gezien?

Maar hij blikte of bloosde niet, toen zij hem vertelde dat hij naar Hijken zou moeten.

'Ik kom,' zei hij eenvoudig. Alsof het naast de deur was.

En zie, 's zaterdagsavonds, na het eten, daar kwam hij binnenstappen. Nee, hij stond niet te hunkeren of te fluiten op de weg,

zoals andere jongens. Hij stapte de keuken in, alsof hij er al jaren over de vloer kwam en zei: 'Goeienavond samen, ik ben Jan Wolters Post van Noordse Schut en ik kom voor Trijntje.' Hij bleef tot middernacht, aanvaardde toen kalm de terugreis en zat 's morgens om tien uur in Hoogeveen in de kerk. En voortaan, goed of slecht weer, stond hij 's zaterdagsavonds om dezelfde tijd op de drempel en zijn ogen zochten de hare met die dwingende kracht die hem eigen was. Toen begon zij hem te bewonderen en lief te hebben, omdat hij een man was die zich door niets liet afbrengen van zijn doel. Want hij moest vier dorpen door, waar al spoedig troepen brooddronken jonge kerels op hem loerden, maar hij kwam slechts één keer een halfuur te laat, toen zat het bloed aan zijn stok. Niemand had een jongen als zij, zo sterk, zo vast van wil. Zij wist dat zij het soms erg moeilijk zou hebben bij hem, maar het kon haar niet meer schelen, zij was met hart en ziel aan hem verknocht.

Als arbeidersmensen zijn ze begonnen, met niets dan een geit. Maar in Jan Wolters zat de drift om vooruit te komen, hij heeft haar verzekerd dat hij boer zou worden op een eigen spul en hij heeft woord gehouden. Nu hebben ze vier koeien en een huis en land en veen en intussen het tiende kind. Maar de menselijke begeerte kent geen grenzen. Jan Wolters wil nog meer, hij weet nog van geen rust. En zij werkt wel met hem mee – zij loopt met twee manden vol eieren aan een juk naar Hoogeveen, om er een kwartcent meer voor te krijgen dan thuis van de reizende koopman – drie uur heen en drie uur terug en vóór de middag weer thuis, om haar gewone werk te doen – maar de bezetenheid, de drift naar bezit heeft haar daarbij nooit overweldigd. Veel begeren is veel ontberen, dat heeft zij in haar leven met Jan Wolters ondervonden. Zij kan zich rijk voelen met weinig, hij zal zich arm blijven voelen met veel. Zij is tevreden met haar huis en haar kinderen, zij geniet van een bloem in de tuin, van de avondlucht achter de bosrand, als zij er maar even de tijd voor heeft – ach ja, en ook van het goede humeur van haar man, als hij weer een paar rijksdaalders nader is gekomen tot zijn steeds zich verschuivend ideaal. Maar als zij bij dit alles niet haar stille omgang met God had gehad, zij heeft het gevoel dat zij dan reeds lang bezweken zou zijn.

Heeft zij nu toch geslapen? Zij schrikt op van een deur en zij weet: daar komt Jan Wolters.

Zij ziet hem door haar halfgeopende oogleden. Groot en stoer, nog juist zoals hij de eerste keer voor haar stond, de handen tussen de boord van zijn broek gestoken, zo staat hij bij de wieg en kijkt neer op het kind. Zijn onderlip steekt tevreden naar voren, hij knikt met zijn hoofd wat scheef, zoals hij weifelend terug zou kijken naar een voor die hij heeft geploegd: het kan ermee door, volgende keer beter...

Trijntje heeft zo naar hem verlangd en zij is zo in spanning wat hij van dit kind zal zeggen, daardoor moet zij nu lachen. Hij kijkt verlegen op, hij voelt zich betrapt, hij weet soms niet wat hij van haar moet denken. Die vrouw van hem, dat is er ene met verdiepings, het is soms alsof zij hem om een raadselachtige reden zit uit te lachen, en toch is zij de nederigheid zelf en vol van de verschuldigde eerbied die een vrouw haar man behoort toe te dragen.

Hij treedt op haar toe en legt zijn hand op de hare. Nadat hij zorgvuldig om zich heen heeft gekeken of er ook iemand in de kamer is, kust hij haar.

'Dat hè j' hem weer knap 'eleverd, wievien,' zegt Jan Wolters. Dan schreit zij.

Wie kan het hart van een vrouw doorgronden?

Jan Wolters niet.

Tegen de avond komen de kinderen thuis. Drie zijn er op het aardappelland, twee kleintjes bij de buren – die zijn vanmorgen weggebracht, toen het begon te spannen – vier komen van school met hun broodzakken en hun bombarie over een weg van kilometers langs de wijken en door het veld. Schreeuwend rennen zij achter elkaar het pad op naar het huis, ze bestórmen de deur en springen naar binnen, dan staan ze geschrokken stil.Verwonderd besnuffelen ze de vreemde geur die in de kamer hangt, ze kijken met grote ogen naar buurvrouw Jaante, die op moeders plaats bij de tafel zit en naar de open bedstee. Als ze de wieg opmerken, begrijpen ze alles: 'Wij hebt weer een poppien 'ekregen.'

'Dag moeder! Wat is 't, moeder? Een broertje? Hoe heet ie, moeder? Johannes? Da's mooi, wij hebben een bróértje en dat heet Johannes. Maar wij zeggen Jans natuurlijk. Weet je wat Johannes

betekent? God is genadig, hebben we pas op school gehad. Heu, nog maar pas? Hebben wij allang gehad! Toe, laat mij nou ook es kijken!'

Ze mogen hem allemaal zien, maar dan de vuile handen op de rug en niet te dichtbij met de snotneuzen, broertje mag niet verkouden worden. 'Wat een kleintien! Wat een lievertien! Wat een kale kop! Waar komt die nou ineens vandaan, moeder? Van de lieve Heer? Is de lieve Heer hier dan geweest in huis?' Daar lachen de groteren om. Die weten wel beter. Ze zijn boerenkinderen, de natuur verbergt haar geheimen niet lang.

'Nou kriegen wij krentenwegge,' zegt er een. 'Veurige keer, jong, met Trientien, toen hadden wij er een van een meter lang, wee' j' nog wel? Zo'n grote krentenstoete. Wanneer komt de eerste, moeder? Morgen?'

Ja, misschien morgen. Maar nu moeten ze de deur uit met hun drukte, vort met de troep. Buurvrouw Jaante weet ze wel weg te krijgen. Ze moeten maar even naar buurvrouw Feije gaan, om Marinus en de kleine Mijntje te halen. En dan moeten ze 't overal even aanzeggen in de buurt, dat ze een broertje erbij hebben en dat alles goed is. Wát moeten ze zeggen? Dat ze een broertje erbij hebben en of ze een grote krentenwegge krijgen, zo groot als het broertje zelf is. Nee, pas op, hoor, als ze het hart hebben! Schamen ze zich niet?

Maar ze vechten al om hun klompen en zwermen buiten naar alle kanten de buurt in, om de blijde tijding te brengen. Als ze terugkomen, de een met een stuk koek, de ander met een klontje, worden ze door de grote meisjes opgevangen, schoongeboend en naar binnen gestuurd. Daar staat het eten klaar en vader zit zijn pijp te roken bij de haard. Zijn ogen dwingen hen allen tot kalmte. Ssst, moeder slaapt. Ze sluipen op hun tenen en nemen hun weg langs de wieg, maar daar is niet veel te zien in de schemering. Als ze allen zitten om de grote, ronde tafel, steekt Diena de petroleumlamp aan. Vader bidt. 'Heere, onze God, wij danken U uit de grond van ons hart voor het jonge leven dat Gij ons geschonken hebt.'

'Bè!' zegt Johannes. Het eerste geluid dat de anderen horen. Net een sikkie. Meteen is moeder wakker. De kleine moet wat hebben. Hij ruikt de koffie zeker, meent buurvrouw Jaante. Maar eerst moet moeder zelf wat hebben. Zie eens, moeder krijgt een ei!

Asjeblieft! En ze kosten wel een halve stuiver in deze tijd. Maar moeder moet ook gauw weer sterk worden!

Ze volgen het ei met de ogen.

'Smaakt het lekker, moeder?'

Dan vraagt vader plotseling: 'Hè j' water op 't vuur?'

'Ja, wat zou dat?'

Aller ogen richten zich op hem. Het wordt gespannen stil. En in die stilte zegt vader gewichtig: 'Gooi dan voor ons allemaal een ei in de ketel en voor moeder ook nog een.'

Een gejuich barst los, dat door vaders strenge ogen snel wordt onderdrukt. Joh, allemaal een ei en 't is niet eens Pasen! Wat een feest! Kwam er iedere dag maar een poppie!

Jans ook een ei? Nee, Jans krijgt wat anders. Hij wordt voor het eerst bij moeder aan de borst gelegd. Ze mogen om de beurt komen kijken hoe hij drinkt. Hoor, het klokt in zijn buikje.

Dan gaat Jans weer in de wieg. Buurvrouw Jaante vertrekt. De kleintjes gaan naar bed. De anderen volgen al spoedig en zoeken hun plekje in alle hoeken van het kleine huis. Vader gaat nog even naar buiten om naar het weer te zien, dan schuift hij de grendel op de deur en kruipt achter moeder in de bedstee. Welterusten.

De volgende dagen komen de geschenken uit de buurt, tekenen van vriendschap en medeleven: een potje soep, een eigengebakken koek en vooral krentenweggen, broden van vijf tot acht pond, vol met krenten en rozijnen. De bakker kan de deur wel voorbijgaan de eerste tijd, ze eten niets dan krentenbrood. Zelfs de hond krijgt een stuk krentenbrood in zijn hok.

Moeder Trijntje blijft vier dagen rustig in bed. De vijfde dag kookt de melk over als er niemand in de kamer is, en voor ze het weet is zij erbij om de ramp af te wenden. Zij blijft dan meteen maar op, om nog enkele andere dingen in orde te maken die haar al lang hebben gehinderd, en als Jaante haar in bed terugjaagt, neemt ze het stopwerk mee. De volgende dag is zij natuurlijk weer een poos op en de daaropvolgende is zij jarig. Dan is er zoveel te beredderen, dat zij 's morgens maar op de gewone tijd opstaat en doet alsof zij geen kraamvrouw meer is. Zij praat glimlachend met de bezoekers, terwijl haar rug gebroken schijnt.

En dan komt er een dag waarop al de vrouwen uit de buurt hun

opwachting maken om de kraamvrouw aan te spreken. Het is een hele vergadering van ratelend vrouwvolk en Trijntje is presidente. Voor een man is hierbij geen plaats. Jan Wolters houdt zich wijselijk achteraf. Als hij hoorde wat er allemaal van de mannen beweerd werd, zouden hem de haren ten berge rijzen. Verder worden alle moeilijke bevallingen besproken, en eindelijk wordt de kleine Johannes uit de wieg gehaald en naakt tentoongesteld en bewonderd. Alleen de oude Rieke, die niet al te zuiver in 't hoofd meer is, verklaart dat ze het een min kereltje vindt en dat het geen blijvertje wezen zal. Maar daar is zij dan ook Rieke voor. En dan komt, na de koffie, een glaasje brandewijn op tafel, maar als de kinderen uit school komen, haasten de vrouwen zich weg, om geen drukte met de mannen te krijgen. Want die mannen, och, wat hebben ze voor begrip. Ja, zeg dat wel, buurvrouw.

Ziezo, en dan de doop nog en het leven gaat weer zijn gewone gang. Ze gaan in optocht naar de kerk, met Johannes in de kinderwagen voorop, en ieder mag ze zien als ze binnenkomen, want moeder Trijntje heeft ze allemaal knap in de kleren. En ze zou nu wel graag deze grote gebeurtenis bewust en blij beleven, als ze er de kracht en de tijd maar voor had, maar de huishoudelijke zorgen laten haar zelfs hier niet met rust. Och, God zal het wel begrijpen, Hij kent het leven van de vrouwen en haar kent Hij persoonlijk door hun dagelijkse omgang. Bovendien heeft Gods eigen Zoon ook een moeder gehad.

HET LEVENSVERHAAL VAN EEN VERZETSICOON

Johannes Post wordt als zoon van een arme zandboer in 1906 in het Drentse Hollandscheveld geboren. De jonge Johannes is geen held op school, maar blinkt als venter en later als landbouwer uit in zaken. Daarnaast heeft hij leiderskwaliteiten: als hij spreekt, luisteren anderen. Hij wordt ook actief in de politiek en schopt het tot wethouder.
Als in mei 1940 Nederland bezet wordt, sluit Johannes Post zich als een van de eersten aan bij het verzet. Jarenlang weet hij uit de handen van de Duitsers te blijven en hij wordt een kopstuk in de verzetsgelederen.
Op 14 juli 1944 gaat het echter helemaal mis. Hij wordt verraden en tijdens een bevrijdingsactie door de SS gearresteerd. Kort daarop wordt Johannes Post met zijn kameraden gefusilleerd.

Anne de Vries (1904-1964) beschrijft in dit ontroerende en soms buitengewoon spannende boek wat Johannes Post en tal van anderen bewoog om zich tot het uiterste tegen bezetters en nazi's te verzetten.

www.uitgeverijomniboek.nl

NUR 689
ISBN 978 90 597 79372

9 789059 779372

Omniboek